



ЛИСТ ЗА СВЕШТЕНИКЕ, РОДИТЕЉЕ И ВАСПИТАТЕЉЕ.

У Београду 24. Јануара 1875.

<p>Број 3</p>	<p>Излази четири пута у месецу.</p> <p>Преплата се шаље уредништву. Уредништво је у богословији!</p>	<p>За све српске крајеве стаје на год. 60 гр. или 6 еор. на по год. 30 гр. или 3 еор. на три мес. 15 гр или 1 еор. и 50 нов.</p>	<p>Год. II.</p>
---------------	--	--	-----------------

БЕСЕДА НА СВ. САВУ.¹

„Иже соткоритъ и назунтъ, сей велій
нарехетса къ царствѣи небеситъ.“

(Мат. 5, 19.).

Ако се вратимо у прошлост наше историје за седам векова, зауставићемо се на времену, када управљаше тадашњом српском државом родоначелник знамените владалачке породице Немањића — Стеван Немања. — Због честих спољних и унутарњих немира српска држава у то време још не беше јака и снажна, а тако исто и црква српска не имађаше још јака темеља, на коме би могла да зида тврду зграду спасоносне науке Христове. — Рим се неуморно стараше свима силама и сретствима да отргне српски народ из недара православно-источне цркве и да га присаједини својој-западно-римској цркви. — У оваким својим тежњама Рим се користоваше, с једне стране, неслогом међу самим члановима владалачке породице, који, грамзећи за престолом, тражаше ослонца код силних у то време папа,

¹ Говорена у сабор. беогр. цркви од М. С.

обезавајући са своје стране прелаз у недра западне цркве, а с друге опет, — својим јаким религиозним упливом, који у то време имађаше код западних држава. И српски народ, и ако беше још на три скоро века пре тога времена коначно примио православно-источну хришћанску религију од Грка, али, не имајући — с једне стране — добрих учитеља и пастира прквених и наставника у религији, — а с друге — подриван у својим религиозним убеђењима разним сектаторским пропагандама, — беше скоро готов да изневери своју прадедовску цркву и да сасвим подлегне Риму. —

Но у само то време, кад, с једне стране, грођаше опасност српској цркви од силнога Рима, а с друге — потресаше државу српску братска неслога и себичност, Свемогући Творац шаље народу српском избавиоца у лицу смиренога пустињика — Саве, — кога позва на свету службу из царске палате. —

Св. Сава, назван на крштењу Растко, беше најмлађи, но у исто време и најмилији син вел. жупана српског Стевана Немање, јер га доби као дар од Бога по својим топлим молитвама, што их даноноћно пошљаше свемогућем Творцу. Васпитан најбрижљивијим старањем родитељским, Растко још у детињским годинама показиваше ретка душевна својства, због чега отац му ласкаше себи, да ће српски народ у лицу сина му Растка имати великог и знаменитог владоца свог. — Но Растко не осећаше да је позван да управља земаљском државом, да предводи војску у рату, да убија људе као непријатеље своје и народа свога. Он тврдо вероваше да је овај пролазни — земаљски живот све сама сујета и да мора наступити неки други живот, живот небесни, живот мира, љубави и праве насладе, живот вечни за који је овај живот само спрема. —

Оваке мисли гајаше у себи човек, који имађаше могућност да ужива све насладе земаљског живота и само тражаше начина да своје мисли и жеље самим делом осведочи, — и

ено га видимо где (скоро) тајно оставља очински дом и као на крилима одлази у св. гору, као месту, што га изабрао беше за свој нови живот. Тврд у жељи да живот свој посвети спасењу душе, он оставља царске палате и улази у скромну ћелију пустињичку, царско одело мења на убогу монашку мантију, раскошне забаве и весеља дворска замењује тешким трудом, постом и молитвом. —

Ево оваки живот провођаше Растко у св. гори, у чему не само показиваше сам необичну строгост и сталност, него и другима за углед служаше, колико самим животом, толико и мудрим поукама својим; па имајући тврдо надање, да је наишао на сигуран пут, који ће га одвести у вечни живот, он се беше одважио да са овога пута не скреће на страну, те с тога све своје мисли беше управио на то, како ће разноврсним помагањем бедном човечанству и подизањем св. храмова да увећа славу божију. —

Али онај, који је вишим Промислом позван да „соткоритз и наџчитз,“ — није могао остати сакривен у удаљеним од света горама, светлост његова жавота и науке морала је да на даље засветли. — Предвиђајући опасност, која грожаше српској цркви и народу од латинства, св. Сава се и у св. гори бринуо о томе, како ће ову опасност да одклони од цркве и браће своје, и ово му послужи за узрок, те потражи самосталну управу за српску цркву, и, — ма колико да се клоњаше земаљске славе и тежаше усамљеном пустињичком животу, — опет га видимо где он — сам собом — долази у Србију као глава српске цркве, као први архипастир и учитељ народа српског, јер му намењено беше да „соткоритз и наџчитз“ и да „келій наречетса кз царствіи небеснѣмз.“

— Као што први проповедници науке Христове — св. Апостоли — путоваше по целом свету и са највећом ревношћу стараше се да распростру међу свима људма и народима спасоносну јеванђелску истину, — тако и св. Сава — овај апостол српске цркве — не остављаше ни један угао, где

србин живљаше, а да у њему не посеје семе благодетне Христове науке. — *Чиста вера, искрена љубав, братска слога и просвета ума* бијаху му благо, што га имађаше да остави у наследство народу српском. —

И, заиста, под мудром ахипастирском управом првог просветитеља српског св. Саве српска црква ослободи се од Еуплива Рима и запада уобште са свима њиховим сектаторским пропагандама, јер ове не бијаху кадре да се противе сили ума божијега угодника, нити да својом лажном науком смету распростирање божанствене истине, семе које сејаше у српском народу св. Сава. —

— У садање време ми често чујемо изреку: „знање је сила, знање је моћ;“ али често чујемо и то, да је вера: тама и незнање, да је она робство ума! — Па кад ово слушамо, зар се нећемо запитати: шта одржава људе и народе на величини, ако не чистота вере и развитак ума? На чему се оснива узајамна љубав и добротинство међу људима, ако не на тврдој вери у вечну награду? Шта служи за темељ правој просвети и корисним знањима, ако не тврда и непоколебљива вера у свемогућство Божије? —

Да, просветитељ српског народа, апостол српске цркве, св. Сава својим великим умом није могао не пронићи, да је „знање сила, да је моћ.“ Он је прозрео да се са духовном силом човековом — са силом ума његова — не може сравнити никаква физичка сила људска; он је знао, да само величина умнога развитка може да служи за дуготрајан темељ, на коме се има да зида слава и величина људи, народа и држава. Па с тога ено видимо где све силе и сретства управља на то, да у овоме целу своју достигне. Школе, и школе чисто народне сматраше он као сретство будућој величини српскога народа, српске државе. —

И, заиста, св. Сава се у своме убеђењу није преварио, нити је труд његов око просвете народне остао неплодан; јер не прође ни пол-другог века, а већ српски народ видимо

и умно и материјално јак, а српску државу у реду првих тадашњих држава. —

Али и ако просветитељ српског народа, св. Сава, знађаше да умна снага подиже људе и народе, опет он знађаше и то, да овој чињеници узвишења народног служи као темељ чистота вере и јачина морала људског. Знајући да само на оваком темељу може да подигне јаку зграду српске државе — њему прва брига беше да религију у народу свом подигне на онај ступањ, на коме је предаде први својој основалац њезин И. Христос, те да тако ојача морал у народу српском, јер тврдо уверен беше, да где морала нема, тамо свако зло корен свој захвата, тамо не може бити никаква напретка у добру. —

Ево, др. сл., оваки беше пут, којим поведе народ српски први просветитељ из средине његове св. Сава. Ево у чему се виде заслуге овога вел. мужа, због којих српска црква и школа славе усмену његову на данашњи дан. —

И, заиста, српска црква и школа праведно прослављају име свога великог просветитеља, јер шта би било од народа српског и нарочито од српске цркве, да се, помоћу божијом, не јави у народу српском, у најодсуднијем, за религију његову часу, овај велики муж, који сав живот свој жртвова на то, да морално узвиси српски народ и да му ум просвети, те да га тако спреми за бољу будућност? Зар прадедовска вера, коју ули у душу србина први просветитељ његов, не беше јака сила, која га крепљаше у његовим доцнијим мучним приликама? Зар устанак за ослобођење нашега народа испод тираније, не стоји у свези са оном вером, коју у аманет предаде српској цркви први архипастир њезин св. Сава? —

Па кад овако знамо, какво велико добро добисмо у наслеђе од великог учитеља српског св. Саве и какве велике заслуге има он у нашем народу, зар се можемо уздржати, а да му из дубљине душе и срца не одамо ону благодар-

ност, која му по заслуги приличи? Зар се, после оваког уверења о животу и раду његову можемо сумњати, да је св. Сава добро појмио и тврдо к срцу примио речи Спаситељевог: „иже сотворитъ и наѣчитъ, сей велиїи наречетса къ царствїи небеснѣмъ.“

Благодаримо, дакле, др. сл., Господу на овом велику дару, што га пружи некад народу српском преко угодника свога — нашег просветитеља — св. Саве, па му се онда помолимо, да својим свемогућством утврди у народу српском праву и чисту веру, да му просвети ум истинитом просветом и да га укрени љубављу, надањем и слогом, како би он, под мудрог владом милог нам кнеза Милана Обреновића, а у заједници са свеколиком браћом србима, пошао к оној слави и величини, којом идоше наши претци под мудрог управом неумрлих Немањића — Амин. —

Примјетба на пројект о побољшању стања свештеничког.

У обште је признато да је свештенство наше тако унижено са стране материјалне, да се од њега немогу ни најмање очекивати она благодетна дјејства, која би оно кадро било произвести на пољу јавног живота народњег своим високим положајем као што би могло учинити кад би било у другоме положају. Па с тога су се родољуби у последње време почели журити, како ће и на који начин свештенство из овог моралног и материјалног унижења извући и у онаки положај ставити, какви његовом високом позиву и важном задатку доликује.

Да би пак ово питање решено било по основима јавног мишлења, Високопреосвећени Архијереји српски, извели су предходно изискати од свога отачанственог свештенства, мишлење о побољшању стања његовог. За овим је влада српска одредила комисију, и ставила јој у задатак, да промисли и спреми пројект о побољшању стања свештеничког.

Комисија ова свршила је свој задатак јошт 1871. год. а рад њен тек пр. године би објављен у „Сиону“ — под насловом „Пројект о побољшању стања свештеничког“.

Пошто смо овај рад комесије прочитали, решили смо се да своје примјетбе односно овог рада на јавност изнесемо, како би се питање о побољшању стања свештеничког што боље расчистило и појаснило.

Према овоме ми подносимо наше примјетбе у сљедујућем.

1. Комесија размишљајући о парохијама, паросима, и наплати за свештенодјејства, остала је при *тарифи* а није хтела предложити систематичну плаћу.

Кад се узме у призрење, да је вишина свештеника дала глас за систематичну плаћу, што су и сами Господа Архијереи у основу усвојили, коју комесија признаје, онда се види да је комесија са предложеним пројектом напустила јавно мишљење, које је створено у кругу свештеничком и које је њој врло добро познато из писмени изјава свештеничких.

Узроци пак са којих је комесија одбацила систематичну плаћу, по нашем нахођењу неосновани су и не правдају ни мало њен поступак.

Тако она каже: „да народ неби пристао да се одреди систематична плаћа за свештенике“. — А то не постои.

Народ — под којом речију треба разумети свесне људе из народа — увиђајући и знајући да онде све мора пропасти где вера пропадне, и да ово неизбежно наступа онде, где људи, који су позвани да веру и побожност у народу негују и утврђују, стоје под притиском таквих незгода, да покрај све своје добре воље ипак немогу да дужност своју врше и изврше, народ, велимо, који то увиђа, свакад би пристао, да се све оно учини што ће подпомоћи утврђењу вере и благочестија, па следствено радо ће пристати да се и систематична плаћа свештенству одреди. Народ то неби одобрио само тек у таквом случају ако би га ко од *виших* на такво што спремао и подготвљавао, те би му изопачио она добра сљедства, која би произашла када би се свештенству одредила плаћа. — Али ако се народу буде објаснило, да је тарифа корен за свађе, распре и за разна неспоразумлења која се између свештенства и њега догађају; ако му се изнесу пред очи она сљедства која би, кад престане тарифа, природно сљедовала; — ако му се протумачи шта је свештеник и шта су његове дужности, и ако му се објасни да се са унижењем свештеника унижава вера и руши морал, што је штетно за народ; — све то, велимо, ако се народу објасни, онда нема сумње да ће он дати систематичну плаћу својим свештеницима. Шта народ наш није дао што се у његову корист клони? Стати

на пут свађама и распрама које се између свештеника и народа због постојеће тарифе порађају, осигурати свештенике са стране материјалне, и на тај начин припомоћи им да могу дужности своје вршити како треба, уместо раздора воспоставити љубав између свештеника и народа, то је очита корист како за свештенике тако и за народ; а то се, како ми схваћамо, ничим не да остварити, него систематичном плаћом. Дакле је ли могуће да наш народ неће допустити овај начин плаћања, као по све нужан услов за његов бољитак и његово напредовање?

Зар је наш народ тако глуп и неувиђаван, те да несхвати како његови собствени интереси ишту да се свештенству према садашњем времену и садашњим приликама помогне?

Ми сматрамо да је наш народ свестан и увиђаван, па с тога и велимо да нема смисла ономе говору комесије којим се наговешћује да се неће систематичка плаћа само с тога, што ово неби тобож народ на скупштини одобрио. Шта више ми велимо, да се овим његова увиђавност можда и неотично побија.

Кад народ допушта да се толики грдни — „дефекти“ који се по јавним касама открише, за љубав мира и спокојства његовим знојем попуне, онда је извесно, да би народ драговољно пристао на систематичну плаћу, само ако не би се од кога другог повукао на супротну страну.

Напоследку пак дао или не дао систематичну плаћу, комесија нити је позвана била да то решава, нити је требала с те стране сама себи опозицију да прави, и тиме стање свештеничког побољшања отешчава, па чак и немогућим чини на начин систематичне плаће. Она је требала да предложи онаки начин за побољшање стања свештеничког, какав би могао уздићи ово стање до оног ступња, до ког треба да је уздигнуто; па ако би народ то допустио, он би тим самим подпомогао унапређење свог сопственог интереса, — а ако не би хтео допустити, огрешно би се сам о своје интересе, и био би одговоран и пред Богом и пред потомством, јер би осведочио да је сâм виновник што се морал губи, а зло нагло шири и распростире међу нама.

Да ли је пак комесија могла а није хтела то учинити, или је хтела а није могла то учинити, него се је морала заклонити за народ, то је тајна, која кад тад мора бити јавна; но коју би ми желели што скорије знати.

2. Други узрок, кога комесија у своје оправдање наводи, вели: „Кад би се дала систематичка плаћа свештенство би одтргнуто било од народа и народ од свештенства“.

Пре но што дамо своје примјетбе противу овог навода морамо казати да нас овакви узроци зачуђавају. Та за име Бога, одкуд може систематичка плаћа послужити за узрок те да се свештенство одвоји од народа?

Зар су толики званичници и управитељи народњи па и три члана комесије одтргнути од народа само с тога, што примају систематичну плаћу? Боже сачувај! Ни управитељи народњи, ни државни чиновници, па ни три члана комесије, држимо, да нису одтргнути од народа, него је народ с њима и они су с народом, тачно вршећи дужности своје и одправљајући дјела народња по прописима закона и реда.

Према овоме непојатно је како може систематична плаћа одтргнути свештенике од народа?.. Ако систематична плаћа има то својство, т. ј. да онога који је прима одтргне од народа, а тарифа да зближи, онда сљедује да су сви који примају систематичну плаћу одтргнути од народа, — а само да су једни свештеници с народом, и онда народ греша, зашто свима неодреди тарифу као свештеницима, и па тај начин да своје управитеље и чиновнике приближи к себи и к својим интересима?!

Ето како се закључење може извести из навода комесијиног, закључење, које доказује да треба свима одузети плаћу систематичну, и одредити им тарифу, што би народ и учинио. кад би знао да систематична плаћа чини и подпомаже одтргнуће од њега.

Цео народ а и ми сами држимо и тврдимо да није сљедство, да систематична плаћа може кога одтргнути од народа, а ако ово моје тврђење није правилно, онда нека се потруде и који други да нас у томе јавно убеде, пак можемо у таквом случају дочекати и то време, кад ће се од свију чиновника ради поменуте цељи систематична плаћа одузети. Но то време да не да Бог никад, јер би оно донело многе свађе и распре између чиновника и народа, као што је донело и доноси између свештеника и народа.

Истина да се у кругу чиновничком дешавају и такви радови који ни најмање не носе на себи печат љубави народње; но то су изузетци, које не треба никако подводити под опште правило, а много мање под сљедства систематичне плаће, већ напротив су то појаве који изтичу из неразвитости, глупости, и у опште из несхватања и неразумевања своје дужности и свога рада на пољу народном, какве појаве виђамо и код свештеника, па ма да нису под систематичком платом, и каквих заиста неби било, или би их веома мало било, кад би се одредила сходна плата. Да су свештеници својим стањем

осигурани, да немају нужде бринути се о њивама, и ливадама, већ да им је њива-народ а семе-наука евангелска то држимо, да од 100 зала која се сада догађају неби се ни 10 догодило. Но како ће свештеници да се занимају са овом духовном њивом, кад немају сретства за свој физички опстанак, па су принуђени лаћати се тежачки послова, а дужности своје напуштати. Учити људе вери и закону божијем, дјело је велико, и потребује времена и спреме, па зато се немоме ни замислити да га свештеници и оруђи њиве, и косећи ливаде, могу извршити. С тога треба свештенике наградити тако, да не морају вући терете тежачких послова, па онда с правом тражити од њих, да слово Божије проповедају и људе у вери и благочестију свуда и на сваком месту утврђују. А то се од свештеника тек онда може тражити када им се систематичном платом осигура живот и обстанак; а докле год по тарифи буду своју заслугу примали, дотле ће се за свој обстанак у неизвесности налазити, што ће их приморавати да се лаћају њима неприличних послова а на штету цркве и јавног морала.

3. Даље комесија вели: „да би свештенству систематична плаћа била од штете, јер би било изложено већој сиротињи и несамошталности“.

Ово је само једна предпоставка комесије, која је наведена само зато, да ма и привидно оправда њен поступак, но која је неоснована тако, да њену неоснованост сваки може лако увидити, кад пошмотри:

1. На то, што сви чиновници примају систематичну плаћу, па нити они кадгод дигоше гласа, да је овај начин штетан за њих и за народ, као што комесија каже, нити тражише да им се плаћа одреди по тарифи. што би они ван сваке сумње и учинили када би тарифа била боља од систематичне плаће.

2. То: што комесија никаким разлозима не доказује да би систематична плаћа била од штете за свештенике.

И 3, то, што је већина свештеника предложила систематичну плаћу, што неби било кад би донста овај начин плаћања био штетнији од тарифе.

Дакле докле год чиновници не изјаве жалбу противу систематичне плаће, и не зажеде да им се одреди тарифа као и стештеницима; докле год се не изнесу стварни разлози за доказ да је систематична плаћа гора од тарифе, дотле ће вишина свештеника сматрати да је систематична плата боља него тарифа, и да она

не само неби била од штете, него би од велике хасне била и за свештенике и за народ, само кад би се она одредила.

Ми смо у излагању првог узрока наспоменули да би престанком тарифе а одредбом систематичне плаће утврђена била љубав између свештеника и народа, јер би престале распре које су се због вересије порађале; сада пак питамо: „како може бити за свештенике штетан систематички начин плаћања, кад он у место досадање распре и свађе доводи љубав између свештеника и народа?”

Зар може бити штета за свештеника, кад се он љуби а не суди се и свађа са својим парохјанима за крштење, свечарско и т. д.?

Донста је непоњатно како може бити љубав штетна ма за ког, а то ли за свештеника, који све на основу љубави мора радити!

Што се несамосталности свештеничке тиче ми неможемо веровати да би оно несамосталније било него сада, јер држимо да би и државне и црквене власти казним свештенике за преступе и злочинства, као и сада; — а ни државне ни црквене власти, неби поводом систематичне плаће нагониле свештенике да гову њиној вољи и ћуди, већ би тражиле од њих да дужности своје по прописима закона испуњују. Сад ако комесија то сматра за несамосталност, што би власти нагониле свештенике на испуњење дужности своји, а неби им дале да ћуте и дембелишу на штету јавног морала, онда она погрешно мисли. Несамостални би свештеници онда били, кад би их ко нагонио, да противу свог уверења, основаног на правди и истини и освештаног законом, врше дела која у њинову дужност никако не спадају. Но тако што у данашњем времену када се свачијој својевољи стаје на пут, неможе се ни замислити, — нити се пак таква самосталност по којој ко хоће да живи а дужности свог званија неће да испуњава, може допустити, па имао тај систематичну или ма каку другу плаћу.

Ако пак комесија замишља овде ту несамосталност, што би се свештенство премешћало са парохије на парахију чешће него сада, и ако с те стране вели да би оно несамосталније било са плаћом него с тарифом; — на то примјечавамо: да од такве несамосталности неби требало нико, коме народњи интереси на срцу леже, да се плаши, или њом друге да плаши. Од такве несамосталности треба да се плаше само они, којима је најмилији живот труташки, и који су ради да у једној кући са пчелама живе, али да ништа не привређују, већ готово да једу. А они који су ради да што општим интересима привреде, но који због рђавог положаја материјалног жељу своју испунити немогу, на којој је страни вишина свештеника, — од такве несамостално-

сти не треба да се плаше, јер ако би се и десило да се свештеници чешће премештају са платом него сада при овом стању, го би се премештање уредило законом, и само би могло бити допуштено ако то интереси народњи ишту да буде, а што интереси народњи ишту, то сваки треба да одобри, нити когод то треба да оглашава за страшило и баука, и њиме друге да плаши. Од такве несамосталности не треба се плашити ни зато, што би њој подлежали само лењиви и небрежљиви свештеници, које не треба ни трпети да се зову само тим именом, већ ји треба свим законим средствима нагонити, да дјелима своим оправдају име које носе. Зар је корисније за народ да се свештеницима за љубав тога што нису награђени како треба, гледа кроз прсте, што не врше дужности своје како треба; — или је корисније за народ да се они добро награде, а да се од њи тражи да буду прави пастири и учитељи народњи, па ма се и премештали? ¹⁾ Донста је корисније за народ да се свештеницима одреди добра награда према данашњем времену, а да се они нагоне да дужности своје тачно извршују, — него да се оставе при тарифи која данашњем времену никако не доликује, и да се на тај начин постављају у немогућност дужности своје тачно испуњавати; па да им се ово неиспуњење дужности гледа кроз прсте!

Сад ако смо ради да подпомогнемо народње интересе, а оно треба свештеницима дати систематичну плаћу, па од њи изтраживати да тачно врше дужности свог звања, нашта их треба не само премештајем него и свим узакоњеним средствима нагонити. — А ако смо више одани лењивим и небрежљивим свештеницима, и жао нас је што ће они одредбом систематичне плаће за своје небрежење подлежати премешћају, онда оставимо за љубов њиховог мира, спокојства, лењости, глупости и дембелука, све свештенике при тарифи и при овом стању које је сада и које је врло мало измењено предложеним пројектом, — па ћемо све духове родољубља које вишина свештеника у својим прсима носи, угушити, и онда нам свештеници неће бити потребни; јер би били кез користи.

То су наша посматрања, са којих држимо, да комесија није имала места одбацити систематичну плату, а задржати тарифу.

¹⁾ Премештати чиновнике из вароши у варош или из среза у срезове — лако је, јер први могу да најме квартир у свако доба, а други имају готове среске куће у којима станују; а шта би било с половима кад би их почели премештати из села у село, где нема за њих нарочитих квартаира и где они ни за паре немогу да нају стана?

2. Што се даљег рада комисије тиче недопада нам се а незнамо дали ће се коме и допасти:

1. То: што комисија предлаже да се од манастира одузму парохије и предаду мврским свештеницима, а да се из оног общег фонда свештеничког, даје помоћ манастирима.

Манастире као народње светиње треба сам народ да издржава и зато треба помоћ да им се даје из државне касе, ако од аренде манастирског имања неби се ово подмирити могло. Нагонити пак свештенике да они служе народ, и да дају помоћ манастирима, дело је грешно и пред Богом и пред људма, па зато се ми од таког предлога јавно отресамо.

2. Неправедно нам се види то: што се вели у пројекту: „да се остатак из онога общег фонда, даје под интерес“, јер је то знак, да ће се само на име свештеничко покупити од народа оних 16 гр. за бир, литију, водницу, јутрењу, вечерњу, литургију, и т. д. а да му се неће сав новац издавати, већ ће се давати под интерес и правити капитал. А то није право нити се то може назвати побољшањем стања свештеничког.

Стање свештеничко побољшало би се на предложени начин тек онда, када би му се покупљени новац од стране кметова у они 16. гроша, одма у руке предао. А прикупљати сав овај новац у један общти фонд, па отуд (по милости) делити свештеницима, па јошт давати помоћ манастирима, и правити капитал, то су можда и неотичне маневре противу свештенства и његовог побољшања. Зар је то побољшање стања свештеничког, што ће се оно нагонити да служи народ, а сва зарада неће му се издавати, већ ће се давати манастирима, и под интерес? Ако је то побољшање онда ја ништа неznam.¹⁾

3. Неуместно нам се види, што се из предложеног пројекта огледа, да се је комисија више журила, како ће од досадањи земљедјелаца свештеника, направити праве земљедјелце, него како ће од њи направити проповеднике слова Божијег.

Тако она предлаже да се свештенику одреди 5. до 10. плугова земље, коју ће он орати и од чега ће рачун давати својој власти. А дали се овај рад од проповедника науке јевангелске може зактевати, и дали се овим радом не тражи од проповедника да се скине са проповедаонице, па да се ухвати за рало и мотику??

¹⁾ Несхваћате ствар! Комисија говори о преостатку суме преко издатака одређених на свештенство. А овај преостатак мора се догађати па ма био и најмањи.

Жалостно је то побољшање стања свештеничког, гди се тражи да се од умни радника, кои су позвани да срца и нарави народње облагорођавају: — направе радници прости, и упуте да земљу обдјелавају, и ако се за то ни најмање ни теоретично ни практично спремали нису! (А гди је моба, гди су надничари? Зар попа баш мора својом руком копати? И кад не би ово имао свештеник у селу то где би нашао зелени за своју кућу? Зар замишљате свуда варошке пијаце? Ур).

Ми ако хоћемо да нам свештеници уједно буду и економи у народу, као што се предложеним пројектом тражи, онда предходно треба установити; „да се ни један богослов не рукоположи, док не сврши земљедјелску школу“, или „да се ни један не прими у Богословију док не сврши земљедјелску школу,“¹⁾ пак ћемо онда своју цјел постићи; а тражити од људи који се за земљедјелце нису спремали да буду земљедјелци, то је нешто немогуће, које нам се тако смешно представља, као кад би од лекара тражили, да нам направи чизме, ако он то незна и неуме.

И напоследку 4, Корисније би и за свештенике и за народ било, да се класирање свештеника не ограничава, јер би се онда сваки свештеник трудио да дужности своје испуни тако, како ће моћи већу класу заслужити, што би разуме се било од велике користи и за свештенике и за народ. А кад свештеник зна да у првој класи има нуждан број лица, и да је друга трећа и четврта класа попуњена, он онда малаксава у испуњењу своје дужности (а зар неће нико од првокласних умрети? Ур.) јер нема шта да га покреће да буде ревноснији а то је штетно и за њега и за народ, као што би штетно било за лађу и путнике када неби се ђумур под казан бацао, који је нуждан ради покретања и путовања.

Што се пак даљег рада комесије тиче, а особито што се тиче поделе парохија на једнаки број домова, и учествовања свештеника у синодалним седницама, ми јој изјављујемо захвалност, призвајући да се је она с тиме дотакла они предмета, који, по својој важности, треба да што скорије дођу на дневни ред, па одредила се свештенству систематична плаћа, или остала тарифа.

Верни остајући свом начелу „да је корисније и за народ и за свештенике да се овима последњим одреди систематична плаћа,“ — које је начело и вишине свештеника, ми поднесмо своје приметбе противу пројекта којим је заступљен глас маџине, а желили би смо да и остали свештеници који припадају овој већини, своје

¹⁾ И у Богословији изучавају ученици пољску јекономију.

назоре у одбрану свог начела на јавност изнесу, јер није достојанствено и не служи на част већини, да се мањини поклони, и да мањина своје неосновано начело над начелом већине истакне.

Милан Радивојевић,

СВЕШТ. КУШИЉЕВАЧКИ.

Српска црквена књижевност.

(НАСТАВАК).

Познато је, да је средњи век, — век религиозни. Манастири су у то доба били уточишта не само смиренних богомољаца, већ и науке тадашњег хришћанско-религиозног времена. Нигди се на друго место није имало где учити — већ по манастирима. „С тога су они — сасвим противно доданашњем времену — били у средњем веку права средишта ондашње науке, књижевности и уметности. Уз сваки манастир, налазила се онда библиотека и школа, на начин онога времена. Што су наши владоци и богаташи давали силне земље манастирима, долази од туда, што су они дужни били хранити сиротињу; многи су имали и болнице. Духовници су били класа људи, тако рећи привилегисана за науку; између њих су се бирали учитељи и васпитачи краљевићима и властеоским синовима. За целу источну цркву постала је овако средишно место научености Света Гора (Атон), која се у том мерила са самим Цариградом. С тога су се Немања и син му св. Сава поглавито бринули, да оснују српски манастир у светој гори“. Поглавито им је намера била да остану вазда у свези религиозном науком, којој је Атон средина била. У тој цели, подигли су они хилендар, који је за сво време Неманића био стожер религиозне књижевности српске. Код толиких бура, које су у оно освојачко доба прегрмиле преко српске земље, Хилендар је остао место, у коме је наука црквена продужавала свој опстанак и развијала се у кругу смиренних калуђера светогорских, што се посветише Богу и вери Христовој. Тако су сачувани у Хилендару толики српски споменици, што их и данас има у њему. „Године 1866. налазило се у овој првој српској лаври на 300 рукописа, а тада већ није било многих, које су путници пре мало година спомињали. Доста је знатна и библиотека ман. Дечана, ман. Риљског (бугарског Хилендара) и још неких, о којима тачних бележака и нема. Посланик руског патријара Никона, однео је из Свете Горе, по свој прилици највише из Хилендара, 498 књига, међу којима је било и грчких и словен-

ских. То сведочи богатство поменутих манастирских књижица, само пре мало више од 200 година. Библиотеке у Каленићу и Студеници погореле су кад је Србија пала под Турке 1813. год. Један је путник пре две године затекао у Босни једну ман. библиотеку, где је сва струхнула од нехата, па се из ње гује извлаче. Нису их ни мало штедиле ни грчке фонаријотске владке, после пропасти наших духовних поглавара. А доста су у најновије доба и братске руке и „у име науке“ „разнеле из наше земље“!

Што се тиче језика, на ком су ови споменици старе српске књижевности били написани, зна се, да се они према времену у ком су писани а и према самим особинама народног језика, у неколико разликују један од другог. Ово је било сасвим природно, јер у добу, кад штампарија није било, него су се књиге преписивале, поред погрешака преписивачевих, могли су они и језик прекрајати, према ондашњим приликама. Отуда се дешавало, да од једног рукописа има по две и више редакција, са разликама граматичким и језикословним.

Ово се тврди још и тиме, што се налазе трагови, да се за деспота Стефана Високог и Ђурђа Бранковића Смедеревца (XIV. в.), чинила ревизија црквених књига. За онога првога, спомињу се неки *ресавски преводници*, који су радили у његовој великој задужбини ман. Манасији; а за овога другог зна се, како је позивао у Смедерево црквене књижевнике из Св. Горе, да састави прави текст *Лествице*. Сва је прилика, да се на тим ученим зборовима онога времена радило и око расчишћавања текста св. нисма у словенском преводу. У тој намери мора да је и Никон патријар однео са Атона онолике књиге, јер се под њим и у Русији почело радити на исправки текста ов. Писма, која је онако замашне последице имала за руску цркву.

(НАСТАВИТЕ СЕ).

Јавна корешподенција.

Уредништву „Ослобођења.“ Обичај постоји да уредници шаљу један другоме своје листове у замену. Но кад то уредништво захтева да та замена међу нама буде односна према цени једног и другог листа, а ресто да се доплати: то и ми од строге правде небежимо. Па с тога нека нам се шаље „Ослобођење.“ Ур.

Издаје и уређује проф. богослов. архим. **Нестор.**

У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ.